

Orienten i Sverige

Förhandlingar om religion, kön och sexualitet

LENA GERHOLM, professor i etnologi och prorektor för Stockholms universitet. Har utgivit bl.a. *Lust, lidelse och längtan: Kulturella perspektiv på sexualitet (2002)* samt *Behag och begär: Kulturella perspektiv på kroppens, intimitetens och sexualitetens transformationer (1998)*.

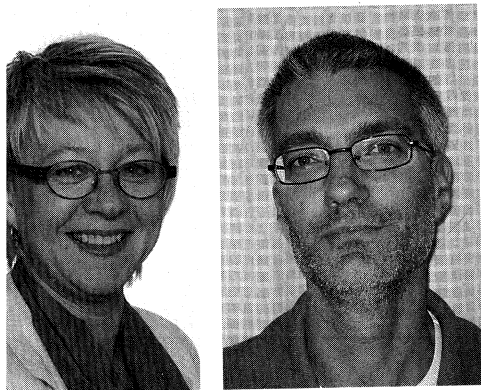
SIMON EKSTRÖM, fil.dr i etnologi vid Stockholms universitet, disputerade 2002 med avhandlingen *Trovärdighet och ovärdighet. Rättsapparaten hanterande av kvinnors anmälningar av våldtäktsbrott. Stockholm 1946–50*.

till följd av migration existerar i dagens Sverige samtidigt flera olika genusordningar. Dessa förhandlas dagligen i möten på olika arenor: familjen, grannskapet, torget, skolan, moskén, rätten. I ett pågående projekt, *Orienten i Sverige*¹, analyseras innebörderna i och konsekvenserna av sådana möten.

Med *Orienten* avses här inte ett geografiskt område, utan det symboliska, betydelsemättade universum som Edward Said gjort oss uppmärksamma på. Projektet intresserar sig för möten, infogade i såväl orientalistiska som occidentalistiska förståelseramar, mellan etniska svenskar och människor med bakgrund i Mellanöstern och Nordafrika, religiösa och/eller kulturella muslimer.

Islams dikotomisering av könen ställer jämställdhetssträvanden på prov. Ett ideal där män ges den yttersta beslutanderätten i familjen och där pojkar fostras till ledarskap och flickor till underordning rimmar illa med det svenska samhällets officiella jämställdhetspolitik. Det som ytterst står på spel är kontrollen av kvinnors sexualitet och frågan om vem som äger den kvinnliga kroppen. Denna kontroll kan ta sig uttryck i normerande krav på kyskhets i uppföstran, men också i den typ av brottslighet som Sverige nyligen konfronterats med och som kallas hedersmord.

Kultur är dock inte ett statiskt eller ensartat fenomen. Människor bråkar alltid med egna och andras värderingar, tänjer och drar i kulturella gränser och sociala förhållningsregler. Vare sig motståndet eller anpassningen behöver vara som störst där man förväntar sig det. I den etnologiska metodens natur ligger att vi som forskare ofta överraskas av våra fält. Detta gäller också för våra undersökningar.

De frågor som forskargruppen hanterar är svåra och känsliga. Vi kryssar försiktigt mellan många grynnor. Ofta stannar vi upp och frågor oss: Bidrar vi, genom att fokusera på skillnader mellan "svenskar" och "de andra" till att befästa de gränser vi vill se upphävida? Varför ska vissa människor positioneras som just muslimer/ara-ber och inte som intellektuella, målare, unga, gamla, storstadsbor eller frimärks-samlare? Här vill vi poängtera att också intellektuella, storstadsbor och frimärks-samlare ska uppfostra barn och leva ett vardagsliv i Sverige och det är inte dessa tillhörigheter som utmanas här. Det är just innebörden i att leva i Sverige med bakgrund i Mellanöstern/Nordafrika som vi vill fokusera. Detta innebär inte att vi tillskriver människor en evig 'invandrar-identitet', i stället vill vi kontextualisera handlingar och möten och förstå innebör-der i det till synes främmande.

En annan fråga vi ofta ställer oss är: Bidrar vi till nedsvärtningen av islam? Här vill vi understryka att när det gäller synen på flickors och pojkars fostran, före-ställningar om kropp och sexualitet, så handlar det om kulturellt förankrade före-ställningar som finns hos såväl kristna som muslimer från det aktuella området. Många unga kvinnor i vårt samhälle kan vittna om det grepp som oskuldsidealet håller dem i, vare sig familjen är kristen, muslimsk eller sekulariserad. Dessutom förtjänar det att påpekas att även det svenska majoritetssamhället har en högst ambivalent inställning till framför allt kvinnors och flickors sexualitet. Jämställd-hetsidealet må regera oemotsagt i teorin, men inte alltid i praktiken.

Till projektgruppen hör också Pia Minganti Karlsson, som dock inte med-verkar i detta temanummer. Det gör i stället Ann Runfors som bidrar med en

artikel från sitt eget projekt kallat *Bemött som invandrare. Identifikation och positioneringar bland unga vuxna i dagens Sverige*. I en tid när människor lever i transnatio-nella och diasporiska tillhörigheter, där gränserna för det anständiga förhandlas, fördjupas och förskjuts, menar vi att det behövs många goda etnologiska beskriv-ningar och uttolkningar av det samtida Sverige.

I dag lever många människor med överlappande identiteter och efter delvis olika normsystem. Flera av samtidens mest brännande frågor rör sig inom områ-det globalisering, mångkulturalism och sexualitet. Denna komplexitet kommer till uttryck i transmigranta familjer, i mångkulturella ungdomsgäng och på arbetsplatser, i möten i moskén och i rättssalarna när förhandlingarna inom de mer privata arenorna brutit samman. Det finns i dagens samhälle en stor ovisshet om vilka normer, värden och identiteter som ska gälla. En fråga som allt oftare reses gäller om det överhuvudtaget finns någon gemensam grund för att hantera frågor om mångfald och jämställdhet. Ytterst hoppas vi att kunna bidra med kunskap om hur människor med olika religion, bakgrund, ideal och värderingar kan leva tillsammans i samtidens Sverige, något som ter sig mer angeläget än någon-sin i kölvattnet efter "den 11 september" och "Fadime". I situationer där "kulturer" ställs mot varandra är det nödvändigt att se komplexiteten i de kulturella processer som pågår för att minska risken för främ-lingsfientlighet och islamofobi.

Not

¹ Finansierat av Riksbankens jubileumsfond vid etnologiska institutionen, Stockholms universi-tet.